

[GÜNCEL]

6-7 Eylül'de "dünya hepimize yeter" dedik...

EKİN BODUR

Sosyalist Demokrasi Partisi'nin "Ya Gerçek Demokrasi Ya Hiç!" başlıklı kampanyası çerçevesinde düzenlenen panelde 6-7 Eylül olayları ele alındı. 6 Eylül 2008 günü İstanbul'da TMOBB Makine Mühendisleri Odası'nda düzenlenen etkinlik çerçevesinde hem 6-7 Eylül'ün tarihsel ve politik açılımları, hem de bugün azınlıklar ve demokrasi sorunları tartışıldı. "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyasından, Varlık Vergisi'ne, azınlıklara dayatılan 20 Sınıf Askerliğe, oradan 6-7 Eylül'e, hepsinin kökenindeki soykırımdan, bugün Kürtlere uygulanan inkar ve imha politikalarına ve bunun karşısında tüm demokrasi güçlerinin ortak hareketine duyulan ihtiyaca kadar birçok başlık toplantının vurgularından yalnızca bazılarıydı. Panelin başlığı ise, katılımcılardan Sarkis Çerkezyan'ın kitabının başlığına gönderme yaparak, halkların kardeşliğini vurgulayacak şekilde "Dünya Hepimize Yeter" oldu.

Dilay İnkaya koordinatörlüğünde düzenlenen panelde geniş katılımın yanı sıra, özellikle o günlere tanıklık edenlerin çoğunluğunu oluşturduğu konuşmacıların çeşitliliği de dikkat çekiciydi: Yazar Migirdiç Margosyan, Sarkis Çerkezyan, Apoyevmatini Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mihail Vasiliadis, Kayuş Çalıkman Gavrilof, Av. Eren Keskin ve Ragıp Zarakolu panelde söz alarak konuştular. Katılımcıların konuşmalarından bazı notları okuyucularımız için derledik.

Mihail Vasiliadis, İstanbul'da Rumca günlük olarak çıkan Apoyevmatini gazetesini tek başına ayakta tutan isim. 1974'te hakkında "milli bütünlüğü bozmaya teşebbüs" gibi davalardan üç kez beraat etmek zorunda kaldıktan sonra Yunanistan'a göç ediyor. Fakat milliyetçilik yapmadığı için hayatı boyunca iki devlete de yaranamamış. Yunanistan'da da Türkiye'de de hakkında sayısız dava açılıyor. 2003 yılında ise Apoyevmatini'nin başına geçmek için memleketi İstanbul'a geri dönüyor. Fakat bundan yıllar önce, henüz 15 yaşındayken 6-7 Eylül'e Tarlabası'nda tanıklık ediyor. O gün, apartmanlarının kapıcısı Ahmet Efendi, önce kendisini ve evlerini yağmacılardan kurtarıyor, sonra ise kapıları kilitleyerek gidip yağmacılara katılıyor. Mihail, "böylece hem bize, yani tanıdığım, ekmeğimi yediğim kimselere karşı görevini yapmış, hem de 'vatani görevini' yerine getirmiş, yani yurdunu 'yabancılar' kurtarmış oldu" diyor ve ekliyor: "Dysa 'yabancı' ilan edilen bizler, binlerce yıldır bu topraklarda yaşamaktayız." Vasiliadis, 6-7 Eylül olaylarının bir olaylar zincirinin bir halkası olduğunun, ulus devletin kurumsallaştırılması yolunda Türkleştirme projesinin bir parçası olduğunun altını çiziyor.

Kayuş Çalıkman, sosyalist bir kadın. Ermeni kadın örgütlenmesi olan Haygin'in kurucularından. Aynı zamanda çok sesli Ermeni müziği korosu Sayat Nova'nın bir üyesi. Yaşı itibarıyla 6-7 Eylül'e tanıklık etmemiş. Fakat ona göre, 6-7 Eylül'le başlayan süreç bugün hâlâ sürüyor. 6-7 Eylül'de Rumlardan "kurtarılan" Kurtuluş semtinden sonra bugün azınlıkların yoğunluklu olarak yaşadığı Kınalıada, yazın gününbirlikçilerin istilasıyla yaşanmaz hale getiriliyor. Polis tarafından teşvik edilen gençler, halkı rahatsız ediyor, insanların bahçelerini tuvalet olarak kullanıyor. Müdahalede bulunan Ermenilere ise yanıtları hazır: "Hep siz mi sefasını süreceksiniz?" Kayuş'un yakındığı da bu; Ermenilerin varsıl olduğu yalanlarıyla halk kışkırtılıyor. Dahası, azınlıkların mülklerini talan etmeyi kendinde hak görenler, bunları yalnızca "içine etmek için" istiyor. Çalıkman, panelde "Hovagim'in Hikaye-

si" ile geçtiğimiz yüzyıl boyunca bir Ermeni'nin başından geçmesi muhtemel olan bir yaşam öyküsünü paylaştı.

Sarkis Çerkezyan 93 yaşında bir komünist çınar. 6-7 Eylül'ün devlet eliyle planlanan bir provokasyon olduğunun altını çiziyor. Kendisi o gün, Ermeni olduğunu belli etmemek için yağmacılara Türk olduğunu söylemiş, anesine başörtü taktırmış, beline tabancasını takmış ve evinin kapısının önünde oturarak kahve içmeye ve olayları soğukkanlılıkla izlemeye koyulmuş. "Eğer gelselerdi, içeriye alıp kendimi savunabildiğim kadar savunacaktım" diyor. Fakat kimse ondan şüphelenmiyor, hatta kahvesini yudumlarken yanına gelen bir binbaşı kendisini kutlayarak, "Delikanlı kahvenin tadını çıkartacak en iyi zamanı bulmuşsun. Her Türk sizin gibi olsa keşke. Ama artık evinizde için" diyor. Fakat marangoz dükkanı yağmadan kurtulamıyor. Zaman zaman aletlerini ödünç verdiği, bir yan sokaktaki bir meslektaşı dükkanını yağmalıyor. Ve o gün şöyle düşünüyor Sarkis: "Dünyanın pek çok yerinde aynı akşam çocuklar huzur içinde uyuyordu". Bugün ise "Hep böyle bir ülkenin özlemi içinde oldum ben" sözleriyle anlatıyor duygularını.

Ünlü yazar Migirdiç Margosyan, her ne kadar Diyarbakırlı da olsa, İstanbul'da yaşamış 6-7 Eylül'ü. Ana dilini öğrenmek için geldiği İstanbul'da kaldığı okul yatakhanesinin dört bir yanını bayraklarla donatırlar saldırıya uğramamak için. Margosyan henüz 15 yaşındadır ve ertesi gün ilk kez bir kızla gizli gizli buluşacaktır. Muhalbecideki randevusuna yetişemez, zaten kız da gidememiştir, Margosyan gittiğinde kız orada bulamaz. "Belki de hayatımın akışı çok farklı olacaktı," diyor. 6-7 Eylül'den hemen sonra buluşacağı kızın ailesi apar topar Amerika'ya göç eder ve bir daha ondan haber alamaz. Yalnızca o kızın ailesi de değil. Margosyan, çocukluğunda babasının ve diğer büyüklerin yaşadıkları Gâvur Mahallesi'ndeki Ermenileri sokak sokak, isim isim saydıklarını ve bunu da babasının tespihi yardımıyla yaptıklarını hatırlıyor. Her bir Ermeni, bir tespih tanesidir Margosyan'ın Tespih Taneleri kitabında da anlattığı gibi. Fakat bir tespihin taneleriyle sayılacak kadar bile kalamazlar sonunda. Tespih dağılır, Gâvur Mahallesi de... Zaten bir avuç kalan Ermeniler, birer birer göçe zorlanırlar.

Göç bu topraklarda hala çok yakıcı bir konu. Ragıp Zarakolu'na göre, tıpkı Kürt halkının köylerinin boşaltılarak şehirlere göçe zorlanması gibi, Ermeniler ve Rumlar da önce Anadolu'dan, ardından İstanbul'dan sürülmüştür. 6-7 Eylül'ün en şiddetli yaşandığı bölge azınlıkların yoğunluklu olarak yaşadığı Beyoğlu'dur. Zarakolu'nun kendisi de, şans eseri olarak kız kardeşine çeyiz alışve-

rişi için geldikleri İstanbul'da yaşamıştır 6-7 Eylül'ü. "Yaşamıştır" çünkü "Türk'e benzemedikleri" düşünülerek içinde buldukları araba saldırıya uğramıştır. Arabanın bir köşesine zorla kırmızı bir bez astırırlar geçebilmeleri için. Zarakolu'nun Beyoğlu'nu mesken tutan aydınlara da bir önerisi var: En azından daha önce o binalarda yaşayan Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin anılarını canlı tutmak. "Burada Agop, burada Yorgos yaşamıştı" yazılabilir Zarakolu'na göre kapıların önüne. Buna ek olarak, nasıl ki çocuklarımızı bir Amerikan, Fransız okuluna gönderebiliyorsak, bir Ermeni, Rum okuluna da gönderebilmeliyiz. Böylece bu okullar da kapanmak zorunda kalmaz. Zarakolu, tüm duyarlı insanları azınlık okullarında okuyabilmek için kampanya yürütmeye de davet ediyor.

Eren Keskin'e göre Ermeni soykırımından yalnızca Osmanlı'yı sorumlu tutan anlayış en hafif ifadeyle eksik kalıyor. İttihat ve terakki ideolojisinin, cumhuriyetin kurucu ideolojisi olduğunu vurgulayan Keskin, "soykırımcı zihniyet hala egemendir" diyerek bugünkü militarist politikaların da bunun bir uzantısı olduğunu altını çiziyor. Çünkü bu topraklarda kuruluş itibarıyla Türk ve Müslüman kimliği dışında bütün kimlikler reddediliyor, gayrimüslimler dışlanıyor. Çünkü bugün 6-7 Eylül kontrgerilla yapılanmasını Şemdinli'den ayıramıyoruz. Keskin'e göre, militarist anlayış varlığını sürdürebilmek için sürekli olarak kendine içerde ve dışarda düşmanlar yaratır. Bu nedenle de, önce militarizmi geriletme gerekiyor ki, 6-7 Eylül'ü, soykırımı, işçi sınıfının haklarını, Kürt meselesini özgürce konuşabilelim, tartışabilelim. Keskin ayrıca, bu topraklarda hiçkimsenin kendi kimliğini yaşayamıyor olmasının ne kadar acı olduğunu vurguluyor. Kendisini de "yaşadığı acıları ancak açık denizlerde anlatabilen bir toplum"un bir ferdi olarak tanımlıyor. Daha küçük yaşlarda, önce Rum yengesi, ardından ailesinin Kürt olduğunu ona söyleyen kuzeni öykülerini anlatmak için denizde açığa yüzme önermişti. İnsanlar, gördükleri baskıya dile getirmekten öyle korkuyordu ki, ancak kimsenin kendilerini duymayacağından emin olduklarında paylaşabiliyorlardı. Eren Keskin, artık bu korkuları aşmak gerektiğini ifade ederek, baskı gören tüm kimliklere bu toplum olarak borcumuzu ancak demokratikleşme hareketleri içinde ödeyebileceğimizi söylüyor.

6-7 Eylül'de yaşananlar, yaşatılanlar, ulus devletleşme süreciyle başlayan etnik ve kültürel çeşitliliğin baltalanması, tekipleştirme ile tüm kimliklerin Türk kimliği içinde eritilmesinin çok yalın bir ifadesiydi. Bu tarihten sonra Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin bu topraklarda barınması daha da imkansızlaştırılmış oldu. Fakat hala bu ülkede Rumlar ve Ermeniler var. Hala başka ülkelerde memleket hasretiyle yaşayanlar var. Aynı asimilasyoncu politikalarla mağdur olan dili, kimliği yasaklı Kürtler var. Ve aynı milliyetçi politikalar tarafından katledilen Hrant Dink var. Yani, zulmün olduğu yerde hala mücadele var. Ve panelin düzenlendiği salonu dolduran ve "Dünya Hepimize Yeter" diyen Rum, Ermeni, Kürt, Türk, Çerkes herkes için bu mücadele 50 yıl önceki yakıcılığıyla hala hissediliyor.